

VICTORUPESI

Unity in diversity

Strukovne Inovacije

- korišćenje novih kreativnih tehnologija koje rezultiraju putevima usavršavanja za zapošljivost i društvenu integraciju -

Evropski izveštaj

Vocational Innovation

using

Creative new Technologies resulting in Upskilling Pathways for Social Integration

2021

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

Europeiska Kommissionens stöd åt framställningen av detta dokument utgör inte ett godkännande av dess innehåll, vilket endast återspeglar upphovsmännens åsikter, och Kommissionen kan inte hållas ansvarigt för någon användning av informationen i det.

Podpora Evropske komisije za pripravo te publikacije ne pomeni potrditve vsebine, ki izraža le mnenja avtorjev, in Komisija ne more biti odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

Il sostegno della Commissione europea alla produzione di questa pubblicazione non costituisce un'approvazione del contenuto, che riflette esclusivamente il punto di vista degli autori, e la Commissione non può essere ritenuta responsabile per l'uso che può essere fatto delle informazioni ivi contenute.

El apoyo de la Comisión Europea para la producción de esta publicación no constituye una aprobación del contenido, el cual refleja únicamente las opiniones de los autores, y la Comisión no se hace responsable del uso que pueda hacerse de la información contenida en la misma.

Sprijinul acordat de Comisia Europeană pentru elaborarea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului, care reflectă doar opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi trasă la răspundere pentru orice utilizare a informațiilor conținute în aceasta.

Podrška Evropske komisije izradi ove publikacije ne predstavlja odobravanje sadržaja, koji odražavaju stavove samo autora, i Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.

Uredničke informacije:

Ovaj Evropski izveštaj predstavlja intelektualni rezultat Erasmus+ projektnog partnerstva Strukovne Inovacije - korišćenje novih kreativnih tehnologija koje rezultiraju putevima usavršavanja za zapošljivost i društvenu integraciju – (V.I.C.T.O.R.U.P.E.S.I. – Vocational Innovation using Creative new TechnOlogies Resulting in Upskilling Pathways for Employability and Social Integration), čija izrada je koordinisana od strane "Panait Istrati" Brăila County Library iz Rumunije.

IKF Malmö - Internationella Kvinnoföreningen from Sweden was the lead organisation within the scope of work of this intellectual output with aggregated efforts of the partnership consortium:

- BES Cooperativa Sociale iz Italije
- Edufons iz Srbije
- Fetico iz Španije
- Ozara iz Slovenije
- "Panait Istrati" Brăila County Library iz Rumunije

Svaki nacionalni izveštaj koji čini Evropski izveštaj nadgledan je od strane glavnog partnera i pripremljen je na sledeći način:

- IKF Malmö - Internationella Kvinnoföreningen / odgovornost za švedski nacionalni izveštaj
- BES Cooperativa Sociale / odgovornost za italijanski nacionalni izveštaj
- Edufons / odgovornost za srpski nacionalni izveštaj
- Fetico / odgovornost za španski nacionalni izveštaj
- Ozara / odgovornost za slovenački nacionalni izveštaj
- "Panait Istrati" Brăila County Library / odgovornost za rumunski nacionalni izveštaj i Evropski izveštaj

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Sadržaj

PREDGOVOR	5
I. METODOLOGIJA	6
Ciljevi studije	6
Desk istraživanje	6
Dubinski intervju.....	7
Focus Grupe.....	8
Ograničenja studije	9
II. PROBLEM PRISTUPA OBUCI I KVALIFIKACIJAMA.....	10
III. RANJIVE SOCIJALNE KATEGORIJE (U RIZIKU OD SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI)	11
III.1. Osobe sa invaliditetom	14
III.2. Žene	15
III.3. Dugotrajno nezaposleni.....	16
III.4. Osobe lišene slobode.....	17
IV. ZAKLJUČCI	18
Zaključci izvedeni iz dubinskih intervjuja	22
Zaključci izvedeni iz fokus grupa	23
V. NALAZI	25
VI. PERSPEKTIVE	28

PREDGOVOR

U velikoj zajednici poput Evropske unije, okupljanje organizacija koje su aktivne u različitim državama otvara priliku da se razgovara o različitim grupama u nepovoljnom položaju, njihovim potrebama (posebno kada je u pitanju pristup tržištu rada), politikama i zakonima predviđenim za njih, kao i naporima koje vlade i organizacije čine u njihovu korist.

Baviti se pitanjem razvoja profesionalnih vještina iz ugla različitih osjetljivih društvenih grupa izazov je ne samo za partnere uključene u ovaj projekat, već i za stručnjake iz oblasti socijalne integracije. Iako je na prvi pogled teško prihvatiti ideju jedinstvenih politika i strategija o profesionalnom usmeravanju i profesionalnoj integraciji različitih društvenih grupa (žene, osobe sa invaliditetom, dugotrajno nezaposleni, osobe lišene slobode), naša studija pokazuje i brigu pojedinih država da razviju strategije i programe za podršku različitim ranjivim grupama, kao i kompleksnost evropskog socijalnog polja u kontekstu tržišta rada. Istovremeno, studija odražava mehanizme koji se koriste u različitim državama da odgovore na potrebe stručnog osposobljavanja, kao i način na koji se njihov trud percipira od strane društvenih kategorija kojima su upućeni.

U ovoj evropskoj studiji korišćena je detaljna dokumentacija o zakonodavstvu, politikama i strategijama, finansiranju, statističkoj analizi grupa u nepovoljnom položaju i identifikovanju mogućnosti i izazova, o čemu svedoči i šest izveštaja pripremljenih od organizacija iz šest evropskih zemalja, a koje su partneri u ovom projektu. Komplementarno ovom teorijskom istraživanju, primenjeno je kvalitativno istraživanje korišćenjem dve istraživačke metode: dubinski intervju i fokus grupe. Sa svrhom da se identifikuju mišljenja i percepcije o politikama i strategijama, ali i da se identifikuju potrebe i očekivanja u oblasti razvoja profesionalnih vještina (posebno u oblasti digitalnih vještina) potrebnih za unapređenje pristupa tržištu rada za različite društvene kategorije u riziku od socijalne isključenosti.

I. METODOLOGIJA

Ciljevi studije

Opšti cilj projekta je kapitalizovati resurse i rad za efektivnu društvenu integraciju osoba u nepovoljnom položaju u lokalnim zajednicama, uz posebne mere za one koji su bili izloženi socijalnoj isključenosti i imaju poteškoća u pristupu stručnim centrima u svojim zajednicama.

Očekivani rezultati tokom projekta su da se osigura bolji pristup obuci i kvalifikacijama za sve, sa fokusom naročito na niskokvalifikovane ljude, kroz kontinuirano stručno osposobljavanje, posebno povećanjem kvaliteta, ponude i dostupnosti kontinuiranog stručnog usavršavanja, validacijom neformalnog i informalnog učenja, promocijom učenja zasnovanog na radu, obezbeđivanjem delotvornih i integrisanih usluga usmeravanja i fleksibilnih i propusnih puteva učenja; što uključuje razvoj partnerstva između mikro, malih i srednjih preduzeća i pružalaca stručne obuke, sa ciljem promovisanja zajedničkih centara kompetencija, mreža za učenje, podrške udruživanju resursa i pružanja početne obuke za njihovo osoblje.

Polazeći od opšteg cilja projekta i procenjenih rezultata, ova studija je zahtevala analizu politika, zakona, strategija i inicijativa u oblasti vulnerabilnih društvenih grupa i identifikaciju mogućnosti i prepreka. Kvalitativna analiza je bila vizija iz perspektive uključenih društvenih aktera (ljudi u riziku od socijalne isključenosti i specijalisti koji rade u oblasti socijalne reintegracije) o socijalnom pitanju pristupa tržištu rada.

Studija je obuhvatala tri faze: dokumentarno istraživanje (desk istraživanje), kvalitativno istraživanje (koristeći metode dubinski intervjui i fokus grupe) i sintezu u formi Evropskog izveštaja.

Desk istraživanje

Šest (6) organizacija koristilo je sekundarne resurse i literaturu da bi istražilo temu ciljnih grupa i njihove socijalne inkluzije, uključujući potrebe za društvenim medijima da pomognu inkluzivnosti. Analizirana su zakonodavstva, nacionalne strategije, nacionalne akcije u oblasti stručnog osposobljavanja, statistički nalazi vezano za ciljne grupe, profesionalne oblasti interesovanja i mogućnosti i izazovi za društvene kategorije kojima su partnerske organizacije u projektu upućene.

Analizirane politike i strategije, kao i konkretna pitanja, odnosili su se na sledeće društvene grupe koje se suočavaju sa rizikom od socijalne isključenosti:

- žene migranti – studiju je sproveo IKF Malme iz Švedske
- žene sa Aspengerovim sindromom – studiju je sproveo BES Kooperativa Sociale iz Italije
- žene iz ruralnih područja – studiju je sproveo Eufons iz Srbije
- dugotrajno nezaposleni – studiju je sproveo Fetiko iz Španije
- osobe sa invaliditetom – studiju je sproveo Ozara iz Slovenije
- lica lišena slobode – studiju je sproveo biblioteka okruga Braila „Panait Istrati“ iz Rumunije.

Struktura desk istraživanja uključuje sledeće podtačke:

- Nacionalno zakonodavstvo/politike/finansiranje/inicijative koje podržavaju socijalno uključivanje definisane ciljne grupe
- Postojeće nacionalne strategije koje se bave problemom socijalne uključenosti definisane ciljne grupe. Identifikovanje organizacija koje će biti kontaktirane u kasnijim fazama radi sprovođenja fokus grupe (lista organizacija u svakoj od zemalja učesnica projekta).
- Statistika u vezi sa:
 - a) profilom ciljnih grupa u zemljama učesnicama projekta (većinska nacionalnost, starost, nezaposlenost, nivo obrazovanja, znanje jezika)
 - b) korišćenje usluga stručnih obuka, posmatrajući stanje u zemlji koja je u fokusu (ukoliko takvi podaci postoje) - upotreba od strane definisane ciljne grupe u zemlji; platforme i alati glavnih stručnih centara; geografska koncentracija (mapiranje)
- Mogućnosti za definisanu ciljnu grupu (socijalna uključenost; ekonomski i neekonomski doprinos, pristup internetu i tehnologiji, tržište rada)
- Glavni izazovi za definisanu ciljnu grupu (kulturna ograničenja; nedostatak informacija; zakonska ograničenja, nedostatak pristupa)
- Ostale relevantne informacije.

Kvalitativno istraživanje zasnivalo se na metodama dubinski intervju i fokus grupe. Razvijen je vodič za dubinski intervju i vodič za fokus grupe. Pitanja uvrštena u ove dve istraživačke metode prodiskutovana su i finalizovana tokom konsultacija sa partnerom mentorom. Svaki od partnera na projektu koristio je konačnu formu upitnika, pri čemu je imao mogućnost da fleksibilno primeni alate u skladu sa karakteristikama svoje ciljne grupe.

Dubinski intervju

Proces regrutacije za dubinske intervjuje uključivao je (1) sastavljanje liste osoba sa relevantnim aktivnostima u oblasti radne integracije lica u nepovoljnom položaju, (2) sastavljanje liste osoba u riziku od socijalne isključenosti, a koje su potencijalni učesnici dubinskog intervjuja, (3) pozivanje osoba da uzmu učešće u intervjuu, pri čemu im je pojašnjena svrha studije i kako će se sprovesti, (4) dobijanje saglasnosti za učešće u istraživanju, (5) odabir mesta, datuma i vremena intervjuja i (6) sprovođenje dubinskog intervjuja. Intervjuisan je raznovrstan krug ljudi različitih starosnih kategorija: pripadnici ranjivih grupa, zaposleni u stručnim centrima i predstavnici kompanija. Ovakav pristup omogućio je partnerstvu da prikupi detaljne podatke koji uključuju sve uzraste, zemlje i situacije.

Opis aktera uključenih u projekat: učesnici dubinskog intervjuja dolaze iz zemalja u kojima partnerske organizacije sprovode svoje aktivnosti. Intervjuisane su kako osobe koje pripadaju grupama izloženim riziku od socijalne isključenosti, tako i specijalisti zaposleni u centrima za stručno osposobljavanje/telima za podršku socijalnoj reintegraciji i predstavnici kompanija koje zapošljavaju. Intervjuisano je ukupno 78 osoba, od kojih je 35 osoba koje su u riziku od socijalne isključenosti, 31 stručnjak/specijalista iz oblasti socijalne reintegracije i 12 predstavnika različitih kompanija.

U nastavku je prikazana brojučana zastupljenost prema kategorijama ciljnih grupa i zemljama u kojoj su obavljani dubinski intervjujui:

Broj	Zemlja u kojoj su sprovedeni dubinski intervjui	Organizacija koja je vodila dubinske intervjue	Broj ljudi koji pripadaju ranjivoj grupi (TG_1)	Pružaoци obrazovanja za odrasle/tela za podršku socijalnoj reintegraciji (TG_3)	Preduzeća / poslodavci (TG_4)	Ukupno učesnika
1.	Italija	BES	6	4	2	12
2.	Srbija	EDUFONS	6	5	3	14
3.	Slovenija	OZARA	6	-	2	8
4.	Španija	FETICO	3	10	1	14
5.	Švedska	IKF	10	7	3	20
6.	Rumunijas	BJPI	4	5	1	10
			35	31	12	78

Svrha dubinskog intervjua bila je da se identifikuju potrebe za obukom i problemi sa kojima se suočavaju socijalno isključene osobe kako bi se izgradio društveni kapital razvijanjem profesionalnih veština.

Ciljevi kojima se težilo bili su:

- produblјivanje prikupljenih informacija o politikama, zakonodavstvu i finansiranju stručnog osposoblјavanja za kategoriju socijalno isklјučenih lica;
- proučavanje ponude stručnog usavršavanja u oblasti razvoja/proširenja digitalnih kompetencija za kategorije u nepovolјnom položaju u okviru definisanih ciljnih grupa (migranti, dugotrajno nezaposleni, lica lišena slobode, osobe sa invaliditetom, žene sa Aspengenom, žene iz ruralnih oblasti);
- identifikovanje potreba za obukom društvenih kategorija u nepovolјnom položaju koja je cilјna grupa svakog od projektnih partnera, a u cilјu sticanja digitalnih veština za povećanje zajedničkog kapitala;
- snimanje situacije u oblasti stručnog osposoblјavanja (prepreke, potrebe, pristup resursima, itd.) iz perspektive stručnih centara/profesionalnih centara/pružaoца stručnog osposoblјavanja.

Focus Grupe

Drugi deo ovog istraživanja sproveden je primenom metode fokus grupe. Cilј diskusija bio je da se poveća razumvanje potreba za obukom definisane ciljne grupe. Svi partneri postavili su isti skup pitanja, prilagođen realnosti svake partnerske organizacije, kako bi se omogućilo da partnerstvo uporedi rezultate i pripremi materijale koji odgovaraju potrebama svih uklјučenih zemalјa.

Opis aktera uklјučenih u projekat: ukupno 91 osoba je učestvovala u ovim diskusijama (uz napomenu da su neke od ovih osoba takođe učestvovalе u dubinskom intervjuu koji je detalјno opisan u prethodnom odelјku). Organizovano je 14 fokus grupa, sledeće satrukture u pogledu obuhvaćenih ciljnih grupa: 31 osoba iz reda grupe u nepovolјnom položaju, 40 zaposlenih u oblasti stručnog osposoblјavanja ili integracije na tržište rada i 20 predstavnika grupe poslodavaca.

Broj	Zemlja u kojoj su sprovedeni i dubinski intervjui	Organizacija koja je vodila dubinske intervjue	Broj focus grupa	Broj ljudi koji pripadaju ranjivoj grupi (TG_1)	Pružaoци obrazovanja za odrasle/tela za podršku socijalnoj reintegraciji (TG_3)	Preduzeća / poslodavci (TG_4)	Ukupno učesnika
1.	Italija	BES	2	6	8	5	19
2.	Srbija	EDUFONS	4	4	9	4	17
3.	Slovenija	OZARA	2	7	4	2	13
4.	Španija	FETICO	2	4	5	1	10
5.	Švedska	IKF	2	4	10	6	20
6.	Rumunijas	BJPI	2	6	4	2	12
			14	31	40	20	91

Teme koje su istražene u okviru fokus grupa bile su: potrebe za obukom ljudi u riziku od socijalne isključenosti (TG1) u digitalnim veštinama, kao što su socijalne veštine u ciljnim grupama, u pogledu trenutnog jaza u pružanju obuka o socijalnoj inkluziji i izgradnji socijalnog kapitala, kao i u iznalaženju uslova i zahteva za upis u stručno obrazovanje i obuku (eng. VET), i potreba kompanija u smislu potražnje za radnicima. Fokus grupe su identifikovale ideje, mišljenja i pitanja u oblasti podrške socijalno isključenim osobama za razvoj socijalnog kapitala kroz korišćenje društvenih mreža i digitalnih alata.

Poslednja tačka istraživanja obuhvata zaključke dobijene na osnovu šest studija sprovedenih od strane šest organizacija uključenih u projekat. Ovo je rezultiralo sa šest nacionalnih izveštaja na osnovu kojih je sačinjen zajednički izveštaj u kom su sumirana pitanja ranjivih grupa u analiziranim zemljama (Italija, Rumunija, Srbija, Slovenija, Španija i Švedska).

Ograničenja studije

Pristup u nacionalnim izveštajima, ponekad nejedinstven, posledica je specifičnosti ciljne grupe koju je svaki partner imao kao predmet proučavanja i specifičnih mera koje postoje u svakoj zemlji. Podrazumeva se da svaka država ima propise koji se odnose na sprečavanje diskriminacije, unapređenje jednakih mogućnosti, podsticanje zapošljavanja, organizovanje sistema stručnog osposobljavanja i kvalifikacija itd., ali i specifične načine (prakse) u pogledu pristupa javnim uslugama.

S obzirom na činjenicu da je svaki partner morao da izvrši analizu politika i strategija, kao i vizije o stručnom obrazovanju, uključujući mogućnost digitalne obuke za različite društvene grupe, ne mogu se izvući nikakvi zaključci sa opštom validnošću. Ono što proizilazi iz sinteze studija sprovedenih o različitim društvenim kategorijama ima za cilj da pokaže aspekte stručnog osposobljavanja i da identifikuje načine stručnog razvoja na inovativne i kreativne načine. Prikazivanje da različite grupe u riziku od socijalne isključenosti imaju malo digitalnih i društvenih resursa za integraciju na tržište rada, bez obzira na geografsku oblast u kojoj žive, olakšava iscrtavanje njihovih potreba i očekivanja za razvoj društvenog, kulturnog i ekonomskog razvoja.

Pandemija izazvana širenjem virusa SARS-Cov-2 donela je niz ograničenja u sprovođenju istraživačkih faza: počevši od ograničavanja sastajanja članova istraživačkih timova, preko onlajn sastanaka na Zoom platformi, do sprovođenja dubinskih intervjua i fokus grupa na isti način. Naravno, izgubljen je niz bočnih kontakata koji se inače uspostavljaju između specijalista, kao i mogućnost da se detaljno utvrde faze rada. Ova činjenica dovela je do niza malih razlika u pristupu istraživanju, ali nije uticala na ciljeve postavljene u projektu.

II. PROBLEM PRISTUPA OBUCI I KVALIFIKACIJAMA

Dva razloga snažno podržavaju razvoj politika i alata za stručno osposobljavanje, kao i profesionalno usmeravanja: potreba društva za ekonomijom kvalifikovane radne snage i potreba svakog čoveka da se kroz profesionalno usavršavanje ostvari, lično razvija i obezbedi lično blagostanje.

Evropske politike u oblasti stručnog obrazovanja i obuke odnose se na dva kanala u osnovi sistema stručnog obrazovanja i obuke: početno stručno obrazovanje i obuka (VET-I) i kontinuirano stručno obrazovanje i obuka (VET-C).¹

Pristup stručnom obrazovanju, obuci i kvalifikacijama u različitim oblastima i dalje je zabrinjavajući, posebno zato što brojni faktori deluju na određene društvene kategorije, donoseći, u nekim kontekstima, njihove predrasude. U svakoj državi postoje ljudi koji imaju poteškoća da povećaju društveni i ekonomski kapital zbog prepreka sa kojima se suočavaju, bilo da su one ekonomske ili obrazovne prirode, ili usled socijalnog statusa ili pripadnosti grupi. Ovim situacijama pridružila se i Covid 19 pandemija, koja je izazvala ozbiljne probleme ne samo za ranjive grupe već i za pružaoce usluga usmeravanja i obuke.

Politika stručnog obrazovanja i obuke Evropske unije doživela je novi razvoj. Navešćemo za primer Preporuku Saveta Evropske unije 2020 o obrazovanju i obuci za održivu konkurentnost, socijalnu jednakost i otpornost (koja, između ostalih važnih pitanja, naglašava povećanje fleksibilnosti stručnog obrazovanja i obuke, jačanje mogućnosti za šegrtovanje i učenje na poslu, podršku centrima profesionalne izvrsnosti, itd.) i Deklaraciju iz Osnabrika iz 2020. o stručnom obrazovanju i obuci kao faktoru oporavka i pravednog prelaska na digitalnu i zelenu ekonomiju, kojom se utvrđuju nove aktivnosti politike za period 2021-2025 (promovisanje otpornosti i izvrsnosti kroz kvalitetno obrazovanje i obuku, inkluzivno i fleksibilno; uspostavljanje nove kulture celoživotnog učenja, naglašavanje važnosti kontinuiranog obrazovanja i obuke, kao i digitalizacije, promovisanja održivosti stručnog obrazovanja i obuka, razvoja evropskog prostora obrazovanja i međunarodnog stručnog osposobljavanja i tehničkog obrazovanja).²

Jednak pristup stručnoj obuci postaje prioritet za bilo koji od faktora uključenih u politiku zapošljavanja, a pažnja je usmerena na socijalne kategorije koje su u riziku od socijalne isključenosti, kao što su osobe sa niskim kvalifikacijama, iz siromašnih sredina (područja pogođena siromaštvom, osobe koje doživljavaju ekonomski pad, visoku nezaposlenost, itd.), starije osobe ili osobe sa invaliditetom, itd. Važno je da se formalnom obrazovanju pridruži učenje kroz neformalna ili informalna sredstva i prepoznavanje ovih potonjih (fleksibilno obrazovanje).

¹ https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-vocational-education-and-training-vet_ro

² idem

III. RANJIVE SOCIJALNE KATEGORIJE (U RIZIKU OD SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI)

Skup društvenih procesa može prouzrokovati složene efekte na stanovništvo. Neki od njih mogu imati pozitivne konotacije (razvojne mogućnosti, poboljšanje kvaliteta života, osvajanje tehnologije, kapitalizacija resursa, itd.), dok drugi mogu imati negativne posledice (ekonomske krize, oštećenje zdravlja, gubitak sloboda, produbljivanje siromaštva, porast nezaposlenosti, itd.). U drugom slučaju, veličina negativne pojave može dovesti do uticaja na veliki broj ljudi, kojima je neophodna socijalna intervencija.

Ove društvene kategorije, osetljive na krize, suočavaju se sa brojnim problemima u svakodnevnom životu, kao što su gubitak posla, ograničen pristup obrazovanju, gubitak veština, diskriminacija ili stigmatizacija, gubitak ekonomskih resursa, pogoršanje kvaliteta života, i mnogi drugi. U psihološkom pogledu, oni nagomilavaju frustracije, gube samopoštovanje, opada im samopouzdanje i obeshrabruju se, što dovodi do smanjenja sposobnosti za izlazak iz poteškoća.

Društvene grupe koje su predmet ovog izveštaja su:

- *žene migranti* – studija sprovedena od **IKF Malmö - InternationellaKvinnoföreningen** iz **Švedske**
- *žene sa Aspengerovim sindromom* – studija sprovedena od **BES Cooperativa Sociale** iz **Italije**
- *žene iz ruralnih oblasti* – studija sprovedena od **Edufons - Centar za celoživotno obrazovanje** iz **Srbije**
- *dugotrajno nezaposleni* – studija sprovedena od **Fetico Confederación Sindical Independiente** iz **Španije**
- *osobe sa invaliditetom* – studija sprovedena od **OZARA D.O.O.** iz **Slovenije**
- *lica lišena slobode* – studija sprovedena od **"Panait Istrati" County Library** from **Brăila** iz **Rumunije**

III.1. Osobe sa invaliditetom

Osobe sa invaliditetom su društvena kategorija koja se suočava sa brojnim ograničenjima u pristupu resursima svog okruženja i životne sredine i potrebna je adaptacija njihovog okruženja da bi im životi bili kvalitetniji i kako bi povećali stepen svoje nezavisnosti.

U oblasti rada, osobe sa invaliditetom idu nekada lakim, nekada težim putem, počev od prava na rad, predviđenog Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom, do efektivnog obavljanja profesije u organizacionom okviru. Između ove dve krajnje ose, rada i zapošljavanja osobe sa invaliditetom, nalazi se niz socijalnih dostignuća: strategija i vizija o ulozi osoba sa invaliditetom u društvu, politike i mere podrške obrazovanju i obuci u ovoj kategoriji, mere i akcije podrške profesionalnom doprinosu, preprekama pri zapošljavanju, prepoznavanju vrednosti i doprinosa osoba sa invaliditetom.

Osobe sa invaliditetom se suočavaju sa brojnim preprekama kada je u pitanju tržište rada: pristup obrazovanju i obuci, predrasude o invaliditetu, diskriminacija, preterana zaštita u zakonima o radu.³

Evropska unija usvojila je Uniju jednakosti: Strategija za prava osoba sa invaliditetom 2021-2030. Ova strategija je okvirni dokument koji svaka država članica može koristiti u razvoju sopstvenih akcija za osobe sa invaliditetom.⁴

Slovenački nacionalni izveštaj o osobama sa invaliditetom, koji je izradila Ozara d.o.o., pogledati **Aneks A**.

³ WHO (2011), World Report on Disabilities, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44575/9789730135978_rum.pdf;jsessionid=88BBB606B992117A2FA5228CC4A1CABA?sequence=20

⁴ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>

III.2. Žene

Položaj žena u društvu izaziva bezbroj debata. Osvrćući se na njihovu ulogu u porodici, njihov doprinos podizanju i obrazovanju dece, učešće u ekonomskom i političkom životu. Njihovo prisustvo u društvenom prostoru je vidljivo i donosi niz koristi društvenom razvoju, ali se žene i dalje suočavaju sa brojnim preprekama.

Od velike populacije žena u svetu postoje neke koje spadaju u posebne kategorije i koje se zbog društva kom pripadaju suočavaju sa brojnim poteškoćama, uključujući i one koje se odnose na pristup obrazovanju, obuci i aktivnom učešću na tržištu rada.

U oblasti rada, razlika između stope zaposlenosti žena i muškaraca je 11,6%, uzrok niže zastupljenosti žena na tržištu rada nalazi se u interferenciji roda i aspekata koji proizvode ranjivost (dolaze iz migrantskih porodica ili pripadaju etničkim ili verskim manjinama).⁵

Društvene kategorije kojima se projekat bavi su žene sa Aspergerovim sindromom, žene iz ruralnih područja i žene migranti, kategorije kojima su, da bi imali dobro društveno učešće, potrebni sistemi podrške (kroz politike, strategije, institucije itd.).

Na nivou EU usvojena je strategija Ka uniji za ravnopravnost: Strategija rodne ravnopravnosti (2020-2025), koja predstavlja sliku žena u društvu i buduće akcije za podršku ravnopravnosti.⁶

Model socijalne politike za žene u Italiji (žene sa Aspergerovim sindromom), Srbiji (žene iz ruralnih područja) i Švedskoj (žene migranti) nalazi se u **Aneksu B**.

⁵ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_ro

⁶ idem.

III.3. Dugotrajno nezaposleni

Nezaposlenost je jedan od socijalnih fenomena koji značajno pogađa i žene i muškarce. Izraz ekonomske neuravnoteženosti ispoljene u datom trenutku, okarakterisane nemogućnošću zadržavanja ljudi na radnom mestu (praćeno smanjenjem broja zaposlenih i/ili čak potpunim zatvaranjem nekih preduzeća) ili nemogućnošću tržišta rada da apsorbuje višak radne snage, nezaposlenost stvara ozbiljne probleme za pogođene države. U zavisnosti od obima nezaposlenosti, društveni i ekonomski troškovi su značajni.

Dugotrajno nezaposleni, koji se zbog ograničenih finansijskih sredstava, niskog nivoa obuke, itd. suočavaju sa siromaštvom i sve manjim šansama za profesionalnu reintegraciju, su socijalna kategorija koja zahteva intervenciju.

Socijalne politike za podršku nezaposlenima orijentisane su na dva tipa intervencije: pasivna (kroz pružanje finansijske podrške za prevazilaženje situacije gubitka prihoda) i aktivna (razvijanje veština za vraćanje statusa zaposlenog lica – putem prekvalifikacije, podsticanja privatne inicijative itd.)

Na nivou EU, pristup zapošljavanju se ogleda u Evropskoj strategiji zapošljavanja, koja je sastavni deo Strategije rasta Evropa 2020. Utvrđeni cilj strategije je „stvoriti više i boljih radnih mesta za sve građane Evrope”.⁷

Španski model politike nalazi se u **Aneksu C**.

⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=ro>

III.4. Osobe lišene slobode

Za osobu koja je odslužila zatvorsku kaznu trenutak izlaska iz kazneno-popravnog zavoda predstavlja početak novog životnog puta. Prolazeći kroz iskustvo lišavanja slobode, sa nizom sredstava akumuliranih tokom perioda u zatvoru, uz veću ili ponekad čak nikakvu podršku porodice, bivši ztvorenik će se suočiti sa svetom (koji se promenio u međuvremenu).

Perspektiva zapošljavanja se vidi kao rešenje za društvenu reintegraciju, ali u praksi je to težak put na koji utiču predrasude, specifičnosti traženja i dobijanja pomoći od nadležnih, i pravi maraton odolevanja riziku od ponavljanja.

Sistemi socijalne zaštite i učešća na tržištu rada za ljude koji izlaze iz zatvora sadrže odredbe i usluge podrške, ali se moraju uzeti u obzir razvoj tržišta rada i obrazovni resursi i kvalifikacije pojedinaca.

Preporuke Saveta Evrope: Preporuka Komiteta ministara država članica o evropskim zatvorskim pravilima, Rec (2006) 2, usvojena od strane Komiteta ministara 11. januara 2006. i Preporuka br. R (89) 12 o obrazovanju u zatvorima, usvojena od strane Komiteta ministara 13. oktobra 1989. na 429. sastanku zamenika ministara⁸ su okvirni dokumenti koji usmeravaju politiku EU zemalja.

Za **model socijalne politike** u Rumuniji pogledati u **Aneksu D**.

⁸ Strategia Națională De Reintegrare Socială A Persoanelor Private de Libertate 2020 -2024 <https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2020/05/ANEXA-14.pdf>

IV. ZAKLJUČCI

Analiza socijalnih politika i nacionalnih strategija koje se primenjuju za podršku stanovništvu u nepovoljnom položaju u cilju sprečavanja socijalne isključenosti otkriva nekoliko aspekata:

- Postoje strategije koje pokazuju brigu država da podrže socijalne kategorije.
- Strategije su podržane zakonima koji regulišu sistem stručnog osposobljavanja, pružanje usluga u oblasti zapošljavanja i institucionalnim strukturama, kako bi se smanjio rizik od socijalne isključenosti.
- Uprkos ovim odredbama koje oblikuju sistem socijalne intervencije za ranjive grupe, one se i dalje suočavaju sa nizom prepreka kada teže punom učešću u ekonomskom, društvenom i građanskom životu.
- Ciljne grupe su izrazile stavove u korist razvoja digitalnih veština, bilo kao zasebne obuke ili kao sastavni deo kurseva stručne obuke. Svest o potrebi posedovanja digitalnih veština upotpunjuje potreba kompanija za zaposlenima koji mogu lako da koriste digitalnu opremu i dostupnost profesionalnih trenera za poboljšanje ponude obuka.

Potrebno je napomenuti da izraz dvostruka diskriminacija koji se koristi u italijanskom izveštaju označava klasifikaciju socijalne kategorije u dve oblasti: žene i osobe sa invaliditetom. Slično tome, princip višestruke diskriminacije je primenljiv na svaku društvenu kategoriju koja je predmet ovog istraživanja. Grupa žena je izložena višestrukim rizicima, jer i one spadaju ili u grupu osoba sa invaliditetom ili osoba iz ruralnog područja, ili su migranti ili dugotrajno nezaposlene. Muška grupa ima status koji pripada socijalnoj kategoriji dugotrajno nezaposlenih ili osoba sa invaliditetom ili onih koji napuštaju kazneno-popravni sistem (zatvor).

Politike / zakonodavstvo

Briga za unapređenje obrazovanja i obuke u svakoj zemlji Evropske unije ili na evropskoj teritoriji nije samo obaveza prema Ugovoru iz Lisabona, već i cilj podizanja životnog standarda. Povećanje stope zaposlenosti bilo koje socijalne kategorije kroz obezbeđivanje sistema stručnog osposobljavanja i stimulisanje zapošljavanja prati i obezbeđivanje sistema socijalne zaštite.

Partnerske organizacije su analizirale politike i zakone specifične za zemlje u kojima posluju i predstavile sistem podrške socijalnim kategorijama sa kojima rade. Tako postoje zakoni koji regulišu zapošljavanje (Rumunija, Španija), status radnika (Španija), hitne mere socijalne zaštite i protiv nesigurnog rada (Španija), propise o profesionalnim kvalifikacijama (Španija, Rumunija), pomoć, socijalnu integraciju i prava osoba sa invaliditetom (Italija), uključivanje osoba sa invaliditetom u socijalne zadruge (Italija), dodatne alate za efikasno uključivanje radnika sa invaliditetom (Italija), dijagnostiku, negu i rehabilitaciju osoba sa poremećajima iz autističnog spektra i pomoć porodici (Italija), obrazovanje odraslih (Srbija, Rumunija), prevenciju diskriminacije (Srbija), mentorstvo dece sa posebnim potrebama, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom (Slovenija), socijalnu inkluziju osoba sa invaliditetom (Slovenija), invalidske penzije (Slovenija) itd.

Pominju se i sledeće javne strukture uključene u pružanje podrške kategorijama u nepovoljnom položaju: Državna javna služba za zapošljavanje sa regionalnim javnim službama za zapošljavanje (Španija), agencije za zapošljavanje, ustanove za stručno osposobljavanje osoba sa invaliditetom ili socijalne zadruge i udruženja (Italija), Švedska javna služba za zapošljavanje i Švedska agencija za rast i regionalni razvoj (Švedska), Nacionalna agencija za zapošljavanje, okružne agencije za zapošljavanje i Nacionalna uprava za popravne zavode (Rumunija), itd.

Strategije

Uloga akcione strategije je da sprovede ono što predlažu javne politike. Za postizanje ciljeva od suštinskog su značaja: fokusiranje na ciljne društvene kategorije i utvrđivanje odgovornosti i uloga socijalnih partnera.

Istraživanja koja su sprovedli projektni partneri pokazuju da su države razvile strategije za ciljne grupe. Pominjemo strategije koje je izradila Srbija (Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011 - 2020, Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine; Strategija razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji; Strategija razvoja stručnog obrazovanja i osposobljavanja u Republici Srbiji; Strategija karijernog vođenja i savetovanja u Republici Srbiji; Nacionalni program ruralnog razvoja za period 2018 - 2020), Slovenija (s naglaskom na pravo na zapošljavanje ili profesionalnu rehabilitaciju osoba sa invaliditetom), Švedska (posebne politike koje promovišu veći pristup lakom pristupu tržištu rada i druge koje promovišu rodnu ravnopravnost i povećavaju aktivnost na tržištu rada žena rođenih u inostranstvu), Rumunija (Nacionalna strategija za socijalnu reintegraciju lica lišenih slobode 2020 - 2024, Nacionalna strategija zapošljavanja 2021 - 2027 – za poslednje navedeno se očekuje objavljivanje) i Španije (Nacionalna strategija aktivacije zapošljavanja 2017 - 2020 – sa dva akciona plana: Akcioni plan zapošljavanja mladih 2019 - 2021 i Akcioni plan za prevenciju i smanjenje dugotrajne nezaposlenosti 2019 - 2021).

Ovde bismo napomenuli da se u nekim državama strategije razvijaju za ranjive socijalne kategorije (one su vidljive u strategijama i politikama), dok se u slučaju drugih društvenih kategorija to se ne dešava. Na primer: za žene u ruralnim područjima u Srbiji ili za žene sa Aspergerovim sindromom u Italiji ne postoje posebne nacionalne strategije.

Statistički podaci

Efikasne intervencije u bilo kojoj oblasti zahtevaju veoma dobro poznavanje te oblasti. Statistički podaci koji opisuju ciljne grupe pokazuju obim potreba za intervencijom u oblastima stručnog osposobljavanja, integracije na tržište rada, stručne obuke i razvoja digitalnih veština. Populacione grupe analizirane u ovoj studiji imaju manji ili veći udeo u ukupnoj populaciji zemalja, ali ovaj aspekt ne bi trebalo da utiče na opseg intervencija u okviru mera socijalne podrške.

Statističke analize koje su izvršili projektni partneri pokazuju različite aspekte problema. Italija se suočava sa slabom statističkom vidljivošću kategorije žena sa Aspergerovim sindromom (iako brojke širom sveta pokazuju da je učestalost bolesti u porastu). Španija doživljava rastuću nezaposlenost, uključujući i dugotrajnu nezaposlenost (stopa dugoročne nezaposlenosti u 2019. godini iznosila je 44,3% ukupne nezaposlenosti). U Srbiji, položaj žena iz ruralnih područja karakterišu ograničen pristup stručnoj obuci, nisko učešće u ekonomskom životu (55% je nezaposleno) i nizak nivo obrazovanja. Slovenačka statistika pokazuje odnos između broja poslodavaca i zaposlenih među invalidima. Rumunija statistički odražava broj kazneno-popravnih jedinica, broj lica lišenih slobode, ali i kurseve obuke i broj lica lišenih slobode koja su pohađala najmanje jedan kurs kvalifikacije.

Stepen u kom su osobe koje pripadaju ranjivim grupama uključene u programe stručnog osposobljavanja ili usmeravanja kako bi se povećao pristup tržištu rada odražava nekoliko aspekata:

- Sposobnost obuhvata socijalnih politika (u kojoj meri ono što je projektovano za podršku stanovništvu koriste i osobe iz ranjivih kategorija);
- Organizacioni kapacitet (nacionalni ili lokalni) da osmisle ponudu za profesionalnu obuku ili razvoj veština;
- Raznovrsnost mogućnosti za grupe u riziku od društvene marginalizacije;
- Nivo razvijenosti zajednice.

Smatramo da izvesni prikazani statistički podaci pružaju sliku o udelu ljudi u nepovoljnom položaju koji imaju pristup javnim ili nevladinim uslugama. Tako Španija (koja se suočava sa visokom stopom nezaposlenosti – 2019. godine iznosila je 13,02% ukupnog aktivnog stanovništva, od čega je 55% žena i 45% muškaraca) ističe da postoje grupe stanovništva koje su podložnije dugotrajnoj nezaposlenosti, na primer starije osobe i manje kvalifikovani radnici. U Italiji nisu identifikovani putevi obuke namenjeni isključivo za žene sa dijagnozom Aspergerove bolesti ili AHF. Studije u Srbiji pokazuju da visoki procenat žena iz ruralnih oblasti nikada nije pohađao kurs ili stručnu obuku nakon završenog redovnog obrazovanja (više od ¾ žena iz ruralnih područja), a u Sloveniji je primetan rast udela školske dece sa poteškoćama u pojedinim oblastima učenja, kao i učenika sa poremećajima iz spektra autizma (ili druge disfunkcije), dok se kod odrasle populacije takav porast ne detektuje. Što se tiče pristupa stručnom osposobljavanju za lica lišena slobode u Rumuniji, to zavisi od delovanja okružnih agencija za stručno osposobljavanje (koje ne uspevaju da u potpunosti zadovolje ispoljene potrebe) ili od programa koje sprovode nevladine organizacije sa evropskim finansiranjem (koji su sporadični). U Švedskoj se beleži porast migrantske populacije (koja je ušla u zemlju); značajno je povećan broj izbeglica iz Sirije, Iraka i Avganistana (čine 1,6% švedske populacije), a pokrenuta pitanja žena rođenih u inostranstvu odnose se na društvene identitete, kulturnu specifičnost i visoku stopu nezaposlenosti, sa negativnim posledicama na obrazovanje, obuku i zapošljavanje.

Mogućnosti za ciljnu grupu

Svaka akcija koju preduzmu različite organizacije kao podršku grupama u nepovoljnom položaju je prilika da se skrene pažnja na probleme i poteškoće sa kojima se suočavaju kada pokušavaju da poboljšaju odgovarajuće politike i mere. EDUFONS iz Srbije, na primer, prepoznaje potrebu za posebnim merama koje imaju za posledicu emancipaciju žena iz ruralnih područja, poboljšanje njihovog položaja u društvu i razvijanje veština kako bi postale konkurentnije u kontekstu izazova tržišta rada. Kursevi, obuke i informacije su neophodni u ovom slučaju.

Razvoj i prednosti koje generišu informacione tehnologije predstavljaju izazov da se održi korak (moderno vreme). Tako se brzo sticanje znanja, razvoj i primena novih veština odvija različito, u zavisnosti od pristupa tehnologiji, zahteva rada, mogućnosti nabavke savremenih sredstava i opreme. Za neke društvene kategorije ovo je otežano ili nemoguće sprovesti, što predstavlja prepreku.

Za stručnjake koji podržavaju ranjive grupe kako bi umanjili rizike od isključenosti, ovo je prilika da preduzmu akciju podrške novim akvizicijama, o čemu svedoči izveštaj Ozara d.o.o. iz Slovenije.

Postojanje mera usmerenih na socio-profesionalnu integraciju je način za prevazilaženje teških vremena i prilika za ranjive grupe da prevaziđu teškoće i da povećaju svoje šanse za ulazak na tržište rada (pogledati izveštaj iz Španije). Za grupe u nepovoljnom položaju, pristup aktivnim ili pasivnim merama stimulisanja zapošljavanja je (nova) šansa.

Postojanje nacionalnih strategija (koje pokazuju brigu javnih uprava da podrže društvenu reintegraciju, posebno profesionalnu reintegraciju) uspostavlja jedinstveni pristupni okvir – za pokretanje akcija i preduzimanje inicijativa uz usmeravanje delovanja na oblasti koje se smatraju prioritetnim za dotičnu državu i određenu društvenu kategoriju. Za lica lišena slobode u Rumuniji, u kazneno-popravnim ustanovama u uspostavljene službe podrške kako bi se olakšao pristup obukama i zapošljavanja.

Prepreke na koje nailaze ciljne grupe

Prepreke sa kojima se suočavaju grupe u riziku od socijalne isključenosti koje su identifikovale partnerske organizacije su slične, ali i različite. Ranjive grupe se suočavaju sa stigmom i diskriminacijom. Ove prepreke pri traženju posla osećaju i žene sa Aspergerovim sindromom u Italiji, i osobe sa invaliditetom u Sloveniji, i osobe lišene slobode u Rumuniji, kao i dugotrajno nezaposleni u Španiji. Žene migranti u Švedskoj, osećaju diskriminaciju u pogledu kulture rada (zapošljavanje, radna

praksa, komunikacija) i neformalnu segregaciju (žene migranti ne žive u istim naseljima kao lokalno stanovništvo, itd.).

Druga prepreka je vezana za lošu informisanost ili čak nedostatak informacija sa kojima se ljudi suočavaju. Prema analizi nacionalnih izveštaja, žene sa Aspergerovom bolešću u Italiji se suočavaju sa nedostatkom iskustva i informacija u oblasti rada, a u Srbiji ženama iz ruralnih područja nedostaju informacije o mogućnostima obrazovanja. I u Španiji dugotrajno nezaposleni razloge za dug period neaktivnosti vide u nedostatku informacija o tržištu rada. Za lica lišena slobode, prepreke se manifestuju u nedovoljnoj informisanosti o uslugama kojima mogu pristupiti nakon izlaska iz zatvora i o institucijama koje mogu da pruže podršku, ali i u teškoćama u održavanju veze sa okruženjem za podršku.

Kulturne barijere su još jedna vrsta prepreka koja je identifikovana u našim studijama. Postojanje percepcija, slika o nedostatku (kao u slučaju žena sa Aspergerovim sindromom) nepovoljna je za punu društvenu i profesionalnu integraciju osoba sa ovakvim stanjem. Privrženost određenim društvenim vrednostima (neusaglašenost sa društvenim normama) stvara potencijal za razvoj kriminalnog ponašanja, što može uticati na rizik od recidiva – navedeno je u izveštaju o licima lišenim slobode u Rumuniji.

Drugi istaknuti aspekt je slaba uključenost pogođenih grupa u javnom izražavanju svog mišljenja, kao i slabo učešće u procesu kreiranja politike. U Srbiji je primećen nizak nivo učešća žena iz ruralnih područja u lokalne politike koje mogu uticati na njih. Kao razloge slabije uključenosti navedeni su aspekti kao što su: nedostatak energije (posle radnog dana), nedostatak vremena (žene se bave domaćim poslovima, podizanjem dece, domaćinstvom). U analizi prepreka sa kojima se suočava Rumunija u pružanju pomoći licima lišenim slobode, ukazano je na slabu uključenost lica u proces pripreme za puštanje na slobodu, odnosno u uspostavljanju kratkoročnog i srednjoročnog puta.

U analizi podrške koju zajednica pruža ranjivim grupama, takođe je utvrđen niz nedostataka. Na primer, dugotrajno nezaposleni u Španiji se suočavaju sa nedovoljnom podrškom službi za zapošljavanje, budući da se vlasti ne bave fundamentalnim problemima i nedostaju investicije, što ograničava otvaranje novih radnih mesta. Pominje se i nedostatak odziva na tržištu rada.

U slučaju žena u ruralnim područjima (Srbiji), pristup uslugama koje mogu da podrže njihovo ekonomsko učešće ili traženje posla van njihovog dominantnog konteksta je nizak. Obrazovni programi koji bi mogli da podrže inkluziju žena u ruralnim područjima obično nisu dostupni u ruralnim poljoprivrednim područjima za žene kojima su potrebni.

Povratak u zajednicu osoba koje su odslužile zatvorsku kaznu izaziva niz poteškoća, kako za porodicu, tako i za zajednicu. Rumunski izveštaj pokazuje da postoji slabo učešće adekvatnih programa unutar kazneno-popravnih ustanova (nekoliko projekata je razvijeno za podršku karijernom vođenju i integraciji na tržište rada). Takođe primetan je nedostatak podrške zajednice – posebno nedostatak specijalizovanog sistema podrške nakon odsluženja zatvorske kazne koji bi pomogao ljudima da se što pre reintegrišu, čime bi se izbeglo napuštanje bivših zatvorenika u procesu reintegracije zbog različitih administrativnih procedura koje zahtevaju pomoć/savetovanje koje moraju da slede (birokratski).

Za osobe sa invaliditetom u Sloveniji, očekuje se da se intervencija u zajednici sprovodi kroz pažljivo planirane aktivnosti (kombinovanje svakodnevnog okruženja sa pružaocima usluga) tako da ova društvena kategorija na odgovarajući način koristi društvene medije (uključujući IKT pismenost).

Ekonomske barijere se osećaju na nivou svih društvenih grupa. Naše analize pokazuju ekonomsku nesigurnost žena u ruralnim sredinama (Srbija), nedostatak stanovanja/skloništa ili finansijskih sredstava/nedostatak hrane ili odeće, nakon puštanja na slobodu lica koja su bila lišena slobode (Rumunija).

Psihološke barijere uzrokovane narušenim samopoštovanjem, osećanjem lične otpornosti, rizikom od obeshrabrenja i neaktivnosti u nalaženju posla snažno utiču na mentalno stanje ljudi u riziku od socijalne isključenosti, što je ponekad praćeno pogoršanjem zdravlja (u pozadini opadanje blagostanja).

Mnoge prepreke proističu iz *karakteristika životne sredine* (društvene, ekonomske, obrazovne i kulturne). Na primer, za lica lišena slobode u Rumuniji, postoji rizik da se ponovo vrate u kriminalno okruženje (porodica sa kriminalnim ponašanjem, krug prijatelja, itd.). S druge strane, ograničenje obrazovnog okruženja može dovesti do nedostatka izgleda za obuku/zapošljavanje ljudi, budući da se obrazovna ponuda ne bavi izričito ovom kategorijama. Zbog takvih i sličnih razloga, grupe u nepovoljnom položaju susreću se sa poteškoćama u nastavku učenja ili dodatnom obučavanju.

Tržište rada ne odgovara u potpunosti socijalnim kategorijama koje imaju krivični dosije (posmatrajući slučaj lica koja su bila lišena slobode) usled nedostatka ili erozije veština (tržište rada zahteva nove veštine), što je slučaj i sa licima koja su u situaciji hronične nezaposlenosti – problem dugotrajno nezaposlenih – što je duži period u kom su ljudi bez posla, manje je verovatno da će ponovo pronaći zaposlenje. Žene u ruralnim oblastima, prema izveštajima iz Srbije, imaju nizak pristup uslugama podrške ekonomskom učešću ili pronalaženju zaposlenja izvan njihovog pretežno poljoprivrednog/domaćinskog konteksta. Usled novih izazova sa kojima se svet suočava, promena perspektive obrazovanja (učenje na daljinu) zahteva usvajanje novih IKT veština i znanja. Slovenski izveštaj pokazuje da je uključivanje u stručno obrazovanje i/ili završetak započelih obrazovnih programa ili u mogućnosti stručne prekvalifikacije, zajedno sa skupom transverzalnih veština / IKT / otpornosti, važan faktor u prevazilaženju predrasuda i poboljšanju statusa zaposlenja za osobe sa invaliditetom.

Zaključci izvedeni iz dubinskih intervju

Intervjui sa pitanjima struktuiranim prema šemi dokumentarnog istraživanja otkrili su stavove, uverenja i iskustva ljudi koji su pod rizikom od socijalne isključenosti, kao i stepen u kom su im zakonske odredbe, sadržaj politika i strategija poznati. Važnost poslednje navedenog aspekta odnosi se na razumevanje i proveravanje upoznatosti ciljnih grupa sa sadržajem mera koje su donete u njihovu korist, kao i njihovog poverenja u iste. Nepoznavanje prava ili vizije koju država ima u rešavanju socijalnih pitanja, nepoznavanje sadržaja politika i mehanizma socijalne zaštite kod ljudi u nepovoljnom položaju može stvoriti lažan utisak da društvo nije razmišljalo o sistemu socijalne zaštite i da ih drži na margini. Verujemo da bi se obim socijalnih problema smanjio i da bi se ljudi lakše suočili i prevazišli teške situacije koje su ih pogodile ukoliko bi bili više upoznati sa vrstom dostupne podrške i gde je mogu zatražiti kada prolaze kroz tešku situaciju.

Dubinski intervjui pokazali su da osobe u riziku od socijalne isključenosti nemaju jasnu sliku o postojećem zakonskom okviru i politikama podrške, kao ni o finansiranju mera podrške koje su usmerene na njih (situacija koju je istakla Italija za žene sa invaliditetom u spektru autizma ili Rumunija za osobe koje su lišene slobode). Ispitanici smatraju da politike/propisi ne zadovoljavaju sve njihove potrebe i da su potrebna poboljšanja.

S druge strane, stručnjaci veruju da zakonodavstvo i politike obezbeđuju dovoljne mere za ranjive grupe, ukazujući na potrebu preciznijeg poboljšanja radnih procedura: na primer, jasna pravila za saradnju između zatvora i pružaoca obuka, obezbeđenje finansijske podrške trenerima, kao i diversifikaciju usluga podrške za ljude koji izlaze iz zatvora (slučaj Rumunije). Slično, stručnjaci u Italiji smatraju da postoje pojedine dobre zakonske odredbe, a da su potrebna poboljšanja za učinkovitu primenu (povezivanje teoretskog okvira sa okvirom za implementaciju) i stvaranje mehanizma za zapošljavanje osoba sa invaliditetom (uključujući Apergerov sindrom) od strane preduzeća koja bi to pratila, uključujući efikasniju kontrolu, kao i razvijanje konkretnih mera za povećanje finansiranja

podrške osobama sa autizmom kako bi se takve prilike ostvarile.

Što se tiče inicijativa koje se sprovode za ranjive grupe, one su ocenjene kao izolovane i retke. Italijanski izveštaj pokazuje da nije realizovan nijedan projekat koji bi se bavio samo ženama sa poremećajima iz autističnog spektra, a rumunski izveštaj pokazuje da su ranjive grupe mišljenja da su akcije koje se sprovode za osobe lišene slobode malobrojne i izolovane (delovanje odvojeno i samo u određenim geografskim oblastima).

Zaključci izvedeni iz fokus grupa

Fokus grupe sa ljudima u riziku od socijalne isključenosti otkrile su niz problema koje su prijavili. Postoji potreba za podsticajima za preduzeća kako bi osobe sa invaliditetom imale lakši pristup tržištu rada – ženama sa poremećajima iz autističnog spektra. Kako je pokazala OZARA d.o.o. iz Slovenije, postoji i potreba za boljim razumevanjem potencijala digitalnih komunikacionih alata i resursa kako bi ljudi u nepovoljnom položaju mogli da pohađaju kurseve za digitalni razvoj, unaprede svoj socijalni kapital i ažuriraju svoje IKT znanje. Takođe, kako je istakla rumunska studija o osobama lišenim slobode, postoji potreba za učenjem kako da se bolje iskoristi virtuelni proctor, jednako i za stručnu obuku i za ličnu upotrebu. Sve navedeno vodi ka zaključku da postoji potreba da se ponuda obuka diverzifikuje. Ovo bi dovelo do sticanja profesionalnih i digitalnih veština koje pomažu osobi da se integriše na tržište rada. Istovremeno, potrebno je podržati poslodavce kako bi bili otvoreniji za zapošljavanje ljudi iz socijalnih kategorija koje imaju poteškoće sa pristupom tržištu rada.

Fokus grupe sa stručnjacima su ukazale i na drugi skup mišljenja i zahteva za boljim odgovorom na potrebe socijalne i profesionalne integracije ljudi u nepovoljnom položaju. Njihovo mišljenje uključuje: iako je zakonodavni okvir dobar, zakonodavstvo nije posebno obuhvatilo sve ranjive grupe (Italija nema zakon koji bi posebno podržavao žene sa smetnjama iz autističnog spektra – potrebna im je podrška jer se suočavaju sa višestrukom diskriminacijom, rodna pitanja nisu istaknuta, ne postoje jasne procedure za sprovođenje prakse); potreba ulaganja u stručno usavršavanje operatera (tema autizma nije poznata); preduzeća treba podsticati da zapošljavaju, a kvalitet obuke treba da bude raznovrstan i dobar.

Za profesionalce u oblasti integracije lica lišenih slobode važan je svaki izvor informacija i promocija ponude stručnog usavršavanja. Potrebe poslodavaca za kvalifikovanom i obučenom radnom snagom, u kontekstu u kojem se kvalifikovani i iskusni ljudi odlučuju da odu da rade u inostranstvu, su dobro poznate. U rumunskom izveštaju je istaknuto da u pojedinim oblastima privatnog sektora postoji spremnost da se zaposle ljudi koji su napustili kazneni zavod, uz jedini uslov da rade. Poslodavcima je potreban kadar sa znanjem o tehnologiji i digitalnim resursima, a potreba za modernizacijom rada se podrazumeva.

Žene migranti se suočavaju sa problemom nepoznavanja jezika zemlje u kojoj su se naselile, odnosno Švedske. Potrebna im je podrška u prevazilaženju jezičkih barijera sa kojima se sreću prilikom ulaska na tržište rada (jezičko obrazovanje). Zainteresovane su za obuke iz menadžmenta ili preduzetništva (žele da razvijaju poslovanje u različitim sektorima). Prednost žena migranata u Švedskoj je posedovanje transversalnih veština koje bi, uz jezičko obrazovanje, olakšale pristup tržištu rada.

Prema izveštaju EDUFONS-a, žene iz ruralnih područja se suočavaju sa manje mogućnosti, pri čemu ruralna područja imaju svoje specifičnosti (loša infrastruktura, loša saobraćajna povezanost, smanjene mogućnosti obrazovanja, smanjen društveni život, itd.). Ženama ruralnih područja je potrebno dodatno obrazovanje, informacije o besplatnim programima stručnog usavršavanja, onlajn obrazovanje.

Španski izveštaj o potrebama za obukom za dugotrajno nezaposlene naglašava neusklađenost između specifičnih potreba svake nezaposlene osobe i ponude usluga zapošljavanja, kao i nedostatak

korelacije između stečenih vještina i ponude posla na tržištu rada. Iz ugla stručnjaka, socijalno mentorstvo je rješenje za realno povećanje šansi za dobijanje i zadržavanje posla. Naime, ideja mentorstva je naglašena u drugim izveštajima, što pokazuje potrebu za takvom društvenom podrškom.

Prikaz jakih strana naspram slabosti, prema podacima od projektnih partnera

Jake strane	Slabosti
Postoje strategije, politike i zakonske odredbe razvijene u oblasti stručnog osposobljavanja, profesionalne integracije i posredovanja pri zapošljavanju za različite grupe koje su u riziku od socijalne isključenosti	Pojedine društvene kategorije nisu obuhvaćene posebnim merama u javnim politikama (ne postoji strateški plan koji je posebno usmeren na njih). Tako da ove grupe nisu vidljive u stručnom osposobljavanju i merama integracije na tržište rada – žene sa Aspergerovim sindromom, žene iz ruralnih oblasti
Postoje javne institucije/strukture koje razvijaju programe ili obezbeđuju finansiranje programa obuke i pristupa tržištu rada. Ove institucije imaju stručnjake koji rade na ostvarivanju ciljeva socijalne reintegracije grupa u nepovoljnom položaju.	Utisak je da izostaje intervencija u potrebnom obimu, da se ne organizuje dovoljno kurseva i ne promišljaju akcije i mere prilagođene i striktno usmerene na određene društvene kategorije. Predstavnici osetljivih grupa imaju potrebu za fokusiranim (individualizovanim) uslugama (skrojenim za grupu kojoj pripadaju), oni imaju potrebu za tim da stručnjaci budu upoznti sa problemima određene ranjive grupe sa kojom rade
Strategije su predmet javnih rasprava.	Ljudi u nepovoljnom položaju ne izlažu svoje probleme javno – ne učestvuju u javnim raspravama, ne iznose svoje stavove kada su javni pozivi za pripremu normativnih akata; ne angažuju se aktivno u traženju prava (nedostatak znanje i informacija je jedan od razloga)
Grupe u nepovoljnom položaju žele da se obučavaju i da prikupljaju informacije o digitalnom obrazovanju.	Pristup ponudama za obuku – posebno u ruralnim oblastima – je veoma nizak. Nekim programima obuke je potrebna adaptacija
Poslodavci ulažu u stručno usavršavanje svojih zaposlenih, uključujući i digitalnu obuku	Postoji neravnoteža u radnoj snazi – nakon što steknu profesionalne veštine u zemlji porekla, pojedini ljudi odlaze da rade u druge zemlje kako bi ostvarili bolje prihode (pogledati izveštaj iz Rumunije).

V. NALAZI

U nastavku su predstavljeni glavni nalazi istraživanja.

Elementi koje treba uzeti u obzir u pogledu obuke ciljnih grupa projekta:

- informacioni kanali koje koriste osobe u nepovoljnom položaju (mediji, prijatelji, porodica, itd.);
- unapređenje transversalnih veština (IT i IKT veštine, alati za navigaciju na tržištu rada, slika o sebi, samopoštovanje, samoanaliza i razumevanje veština i tendencija, razvoj komunikacionih i socijalnih veština, timski rad i upravljanje konfliktima, prava iz radnog odnosa);
- obuka treba da uzme u obzir digitalizaciju;
- potpuno razumevanje socijalnih medija (računarska pismenost, poznavanje funkcija i korisnosti virtuelnog prostora, pravila pretraživanja interneta, itd.);
- potreba za tutorima i/ili mentorima (socijalno mentorstvo) tokom obuke i u prvoj fazi zapošljavanja;
- upoznavanje ljudi iz ranjivih grupa sa sadržajem zakona i strategija;
- ruralna područja nude manje mogućnosti od urbanih (loša infrastruktura, nedostatak mogućnosti za obrazovanje, loše internet veze, obrazovanje odraslih u ruralnim područjima nije prioritet Vlade Srbije, manje mogućnosti za zapošljavanje, ruralna područja nisu stimulatívna za žene (ograničene mogućnosti učešća u društvenom životu i lokalnim politikama, nepoznavanje zakona i prava, slaba svest o značaju informacija itd.), ženama u ruralnim sredinama je potrebna dodatna obuka i digitalno obrazovanje (posebno za one koje su manje obrazovane i starije);
- korelacija ponude stručnog usavršavanja (posebno sadržaja kursa) sa veštinama potrebnim na tržištu rada (prilagođavanje ponude obuke potrebama preduzeća);
- adekvatnost usluga biroa/agencija za zapošljavanje individualnim potrebama svakog nezaposlenog lica/tražioca posla (personalizacija usluga);
- stvaranje mreža pristupa tržištu rada (razmena iskustava onlajn i offlajn, povezivanje poslodavaca i tražilaca posla, uspostavljanje veze sa potencijalnim poslodavcima tokom stručnog osposobljavanja);
- jezičko obrazovanje (za žene migrante, kao i za ljude koji žele da rade u zemljama različitim od one u kojoj su rođeni);
- podrška preduzetnicima koji žele da postanu poslovni lideri (liderske veštine);
- stručne oblasti, kao odraz lične zainteresovanosti lica koja traže posao;
- dodatne usluge podrške (savetovanje, posredovanje, psihološka podrška).

*Partneri na projektu bi trebalo da pruže polaznicima **jasne smernice/informacije** o sledećem:*

- Kako će V.I.C.T.O.R.U.P.E.S.I. obuka uticati na njihov profesionalni put i društvenu integraciju
- svrha obuke, ciljevi i očekivani rezultati / svrha projekta;
- specifični rezultati obuke (akumulacija znanja, veština, formiranje stavova);
- raspored i trajanje kursa/obuke;
- mesto održavanja obuke;

- plan i program obuke, po mogućnosti sa modulima učenja;
- metode rada i učenja / metode obuke koje se čine najprikladnijom za ciljnu grupu;
- način sprovođenja obuke i tehnički zahtevi: obuka treba da bude praktična i da podstiče primenu učenja na radnom mestu (šegrtovanje, stažiranje, pripravništvo);
- značaj obuke i tehnički zahtevi;
- mogućnosti za polaznike nakon završenog stručnog usavršavanja;
- uključivanje transverzalnih kompetencija koje su neophodne za pristup tržištu rada („Modul 0“ kao što su: digitalne veštine, znanje o tržištu rada, samospoznaja, itd.);
- kako će njihov doprinos obuci uticati na živote drugih ljudi koji se suočavaju sa istim izazovima;
- kako je obuka izgrađena na osnovu njihove procene;
- mogućnosti zapošljavanja, uključujući i inostranstvo;
- postojeće organizacije, udruženjai drugih društvenih koji pružaju savete/posredovanje;
- društvene i lične koristi koje proizilaze iz aktivnog ponašanja na tržištu rada (za povećanje radne motivacije).

Fleksibilna obuka je od suštinskog značaja – za mnoge ciljne grupe će možda biti potrebno da se pružaoci stručne obuke prilagode, promene svoju percepciju i budu fleksibilniji.

Iz perspektive fleksibilnosti obuke, programi i okruženja za učenje odnose se na različite okolnosti ciljnih grupa. Fleksibilnost se odnosi na sadržaj obuke, ali i na metodologiju koja se koristi. Ovo je neophodno jer su ciljne grupe različite, sa različitim potrebama i odgovornostima koje proizilaze iz nivoa obrazovanja ili predznanja u oblastima interesovanja koje nisu precizno ili kontekstualno definisane.

Istovremeno, brzina učenja je različita. Drugi spoljni faktori (rad od kuće, obaveze u porodičnom životu, itd.), takođe utiču na proces obuke.

Kursevi obuke treba da budu prilagođeni onlajn formatu tako da budu lako razumljivi i dostupni učenicima.

Važna je i primena pristupa koja doprinosi motivisanju ranjivih grupa za učenje/pružanje dodatne mentorske podrške (na primer u korišćenju računara), veće uključivanje profesionalaca u pružanje socijalne podrške.

Fokus grupe i intervju pokazuju da učesnici žele da steknu i/ili konsoliduju svoje IT/IKT i transverzalne veštine (tehnološki zahtevi rastu, industrije se sve više digitalizuju, itd.) kako bi razumeli mogućnosti zapošljavanja, kombinujući pristupe učenju/podučenju (onlajn i van mreže), pri čemu su pokazali interesovanja za širok spektar oblasti (u pogledu veština, sposobnosti, interesovanja, itd.), kao i to da se suočavaju sa stigmama koje su prisutne u zajednici, te potrebu za smanjenjem barijera koje stvaraju rodne uloge u profesionalnoj oblasti, razumevanje zakonskog okvira za zapošljavanje, pristup evropskom tržištu rada (u cilju sticanja povećanja ekonomskog kapitala) i dobijanju podrške za pokretanje biznisa (preduzetničko obrazovanje, društveni mediji, razvoj jezičkih veština).

Projektni partneri bi trebalo da budu svesni da su **potrebe za obukom različite za svakog pojedinačnog učesnika** i obuku bi trebalo planirati i prilagođavati u skladu sa tim.

Svaka ranjiva grupa ima svoje karakteristike koje su generisane polom, geografskim položajem, društvenim statusom, funkcionalnim ograničenjima ili kriminalnim iskustvom - kojima uče da upravljaju - tako da, koristeći postojeće društvene i ekonomske resurse u zajednici, prevaziđu period teškoće kako bi povećali kvalitet svog života.

Drugi važni nalazi:

Kontekst Covid 19 pandemije stvorio je ozbiljne izazove širom sveta. Za sadašnje istraživanje, planirane mere akcije bile su usmerene na onlajn komunikaciju i sprovođenje istraživanja, najčešće preko virtuelnih komunikacionih platformi. U ovom kontekstu, grupama u nepovoljnom položaju je pristup obuci i tržištu rada još više otežan. Ali, primenom pravila fleksibilnosti u ovakvoj situaciji, koju su iskusile i ranjive grupe i profesionalci, podrazumevala je prilagođavanje posla, fleksibilnu komunikaciju (putem digitalnih sredstava) i identifikovanje alternativa.

VI. PERSPEKTIVE

Kako ćemo koristiti nalaze studije?

Prilikom izrade materijala za obuku, partneri će obezbediti da sadržaj bude **jasan i lak za razumevanje**, da se sastoji od svih relevantnih informacija potrebnih za korišćenje **različitih platformi društvenih medija**, kao i da uključuje informacije o **bezbednosti i sigurnosti** u korišćenju platformi. Što se tiče jezičkih barijera, **partneri će materijale prevesti na engleski, švedski, italijanski, srpski, slovenački, rumunski i španski** kako bi pomogli obuku u različitim zemljama.

Na početku obuke, svaka partnerska organizacija će obezbediti fleksibilne opcije obuke koje odgovaraju učesnicima, a **onlajn platforma za učenje** služiće kao dopuna obuci, u slučaju da su potrebne bilo kakve dodatne informacije, ili da je potrebno ponoviti informacije.

Dodatne opcije za korišćenje nalaza

Ova multiorganizacijska analiza različitih društvenih grupa pokazala je potrebu da se utiče na proces političkog odlučivanja, da se razviju mere za podršku socijalnoj inkluziji svih društvenih kategorija i njihovoj vidljivosti u nacionalnim i evropskim politikama i strategijama, kao i da se unaprede mere za razvoj više programa obuke.

Vажnost upravljanja raznovrsnošću!

V.I.C.T.O.R.U.P.E.S.I. konzorcijum se sastoji od veoma raznolikih partnera koji opslužuju veoma raznolike korisnike. Ovo predstavlja mikro ogledalo društava u kojima svaki od naših korisnika živi i zaista je važno za izgradnju terena za holističke pristupe.

Razlozi za holistički pristup na evropskom nivou:

- Iz holističke perspektive, ova analiza daje deskriptivan pregled pristupa društvenim kategorijama u riziku od socijalne isključenosti (analizom sadržaja strategija i politika) i doprinosi efektu razumevanja položaja ranjivih grupa u društvenom sistemu. Sa stanovišta socijalnih prava i mogućnosti njihovog ostvarivanja, korelacija sa efektivnim merama koje svaka država preduzima za grupe u nepovoljnom položaju prikazuje kako poziciju vlasti, tako i stepen u kojem su osobe koje pripadaju ranjivim grupama društveno aktivne;
- Problemi koje je naveala partnerska organizacija u svojoj državi u vezi sa svojom ciljnom grupom uočavaju se i u drugim evropskim zemljama (razlike se mogu registrovati tamo gde su politike prijemčivlje ili, obrnuto, ako su čvrste i ne dozvoljavaju odstupanja od poštovanja ljudskih prava). Ovi nalazi dovode do jedinstva i mobilizacije za transformaciju okvirnog sistema administrativnog delovanja na nivou svake države, i implicitno na evropskom nivou;
- Na osnovu sveobuhvatnog pristupa sistemu zaštite ranjivih grupa, u kontekstu njihovog učešća na tržištu rada, stručnog usmeravanja i širenja digitalnih veština, gotovo svi projektni partneri istakli su potrebu za pristupima usmerenim na osobu, individualno prilagođavanje u stručnom osposobljavanju;
- Identifikovanje pitanja diskriminacije kod svih uključenih strana u izradi ovog izveštaja podrazumeva fokusiranje na rešavanje ovog društvenog procesa razvijanjem mera koje imaju efekat na njihovo ublažavanje;
- Ovakav holistički pristup obezbeđuje isticanje svih aspekata o kojima se raspravlja kada je u pitanju socijalna uključenost: pravni, administrativni, politički, društvena svest i specifična pitanja.

Važnost digitalnih veština!

Svet se značajno menja, pa otuda i potreba da budemo u toku sa tehnologijom. S obzirom da tehnologija napreduje neverovatnom brzinom, važno je da ne zaostajati za ovim promenama.

Razlozi za poboljšanje digitalnih veština:

- **Prilagođavanje svetu koji postaje sve više tehnološki** – kompanije koriste tehnologiju i potrebni su im zaposleni koji imaju takve veštine; tehnologija podržava aktivno učešće u brojnim ključnim oblastima; digitalizacija postaje strateški cilj za države, jer ekonomski razvoj zahteva ovu evoluciju;
 - **Trendovi na tržištu rada, od obrazovanja i obuke do zapošljavanja i zadržavanja posla**, koji uče svaku osobu da se bolje prilagodi potražnji za radnom snagom. Komunikacija i e-prezentacije dobijaju na zamahu; ponuda obuke za pružaoce kurseva uključuje razvoj kurseva u virtuelnom formatu, što od početka postavlja zahteve za digitalnim veštinama onih koji pohađaju obuku (nedostatak ovih veština umanje pristup stručnom usavršavanju);
 - **Mreža podrške** (koncept koji se koristi u socijalnoj intervenciji) takođe uključuje digitalnu komponentu (nove perspektive komunikacije i povećanje resursa socijalnog kapitala);
 - **Promena prirode komunikacije među ljudima** – virtuelna društvena okruženja su sve prisutnija i koriste različite komunikacione platforme;
 - **Promovisanje ličnog brenda u onlajn prostoru** – lične veb stranice i lični blogovi postaju profesionalni imidž (profesionalna slika pojedinca ili portfolio) i, u određenim okolnostima, formiraju brend koji definiše nečije javno ponašanje (implicitno profesionalno). Oni mogu postati odlučujući kada osoba traži posao;;
 - **Lični životni prostor** zahteva korišćenje digitalnih veština (kupovina na mreži, onlajn plaćanje komunalnih računa, rezervacija učešća na raznim događajima putem interneta itd.)
 - **Asocijativni prostor**, predstavljanje i promocija prava ostvaruje se na društvenim mrežama (to podrazumeva i edukaciju o tome kako se ponašati u novom relacionom prostoru);
 - **Učenje/Samoučenje** – korišćenje onlajn resursa za učenje, postavljanje granica u korišćenju virtuelnog, aspekti koji se odnose na zakonitost (prava, zaštita, sprečavanje zloupotreba).
- Sve ovo stvara novi koncept u obrazovanju i obuci: koncept digitalne pismenosti.

Pregled političnega konteksta

Organizacije koje učestvuju u ovom projektu kombinuju brigu za smanjenje socijalne isključenosti i povećanje socijalne uključenosti različitih delova stanovništva izloženih socijalnoj isključenosti i predstavljaju šest zemalja na evropskoj teritoriji. Od toga, pet su članice Evropske unije (Italija, Slovenija, Španija, Švedska i Rumunija), dok je šesta (Srbija) država kandidat za članstvo u Evropsku uniju (u procesu EU integracije).

Zemlje uključene u ovaj projekat koje pripadaju području bez unutrašnjih granica – šengenskom prostoru, su: Italija, Slovenija, Španija i Švedska, ovo omogućava njihovim građanima da se slobodno kreću u ličnom ili profesionalnom interesu, bez podvrgavanja graničnim kontrolama.

Prema informacijama na zvaničnom sajtu Evropske unije, matične zemlje partnera učesnica u ovom projektu imaju sledeće političke sisteme:

Italija je parlamentarna republika sa šefom vlade (premijerom, koga imenuje predsednik) i šefom države (predsednik). Parlament ima dva doma: Predstavnički dom i Senat Republike. Država je podeljena na 20 regiona. Pet regiona ima poseban autonomni status, što im omogućava usvajanje sopstvenog zakonodavstva za određena lokalna pitanja.

Rumunija je polupredsednička republika sa šefom vlade (premijer) i šefom države (predsednik). I vlada i predsednik imaju izvršna ovlašćenja. Država se sastoji od 41 okruga i grada Bukurešta. Svakim okrugom upravlja okružno veće, koje je odgovorno za lokalne poslove, i prefekt,

koji upravlja nacionalnim poslovima na nivou okruga.

Slovenija je demokratska parlamentarna republika sa šefom vlade (premijer) i šefom države (predsednik), koji se bira neposrednim glasanjem. Vlada ima izvršnu i administrativnu vlast. Premijera i ministre bira parlament. Slovenija je podeljena na 212 opština.

Španija je demokratska i ustavna parlamentarna monarhija sa šefom vlade (premijer) i šefom države (kralj). Veće ministara, kojim predsedava premijer, ima izvršnu vlast. Španija je unitarna država koja se sastoji od 17 autonomnih zajednica i 2 autonomna grada sa različitim stepenom autonomije.

Švedska je ustavna monarhija i parlamentarna demokratija sa šefom vlade (premijer) i šefom države (kralj). Vlada ima izvršnu vlast, a zakonodavna vlast pripada jednodomnom parlamentu. Švedska je unitarna država, podeljena na 20 okruga i 290 opština.

Srbija je parlamentarna republika sa šefom vlade (premijer) i šefom države (predsednik) koji predstavljaju izvršnu vlast. Ova država ima jednodomni parlament (Narodna skupština) koji predstavlja zakonodavnu vlast. Sudstvo je nezavisno i na njegovom čelu je Vrhovni kasacioni sud, koji je ujedno i najviši sud u Srbiji⁹.

Iako ova studija pokazuje da su, u svakoj od uključenih državi, uspostavljene politike i strategije, uključujući zakonodavni okvir i da su mere generalno dovoljne, još uvek postoje otvorena pitanja koja čekaju rešenja (bolja vidljivost ranjivih grupa u zakonodavstvu, više podsticaja za preduzeća, racionalizacija politike zapošljavanja, finansijska podrška/beneficije za osobe u nepovoljnom položaju).

Pregledi finansiranja stručnog obrazovanja u svakoj od zemalja partnera

Analiza izvora finansiranja za realizaciju stručnih kurseva za odrasle u zemljama partnerima V.I.C.T.O.R.U.P.E.S.I. otkriva da se javno finansiranje obezbeđuje na nacionalnom nivou za različite projekte stručne obuke. U tom kontekstu, polaznici kursa imaju mogućnost besplatnog stručnog usavršavanja. Pored ovog izvora javnog finansiranja, dostupni su i drugi izvori finansiranja

Pregledi lokalnih preduzeća i industrija koje zapošljavaju projektne ciljne grupe u partnerskim zemljama

Identifying local companies in which people belonging to disadvantaged groups can have a place is Identifikovanje lokalnih preduzeća u kojima bi pripadnici grupa u nepovoljnom položaju mogli da pronađu posao je proces velikih razmera koji zahteva strpljenje u istraživanju. Problem proizilazi iz činjenice da svako preduzeće posluje u svojoj ekonomskoj oblasti. Naravno, zajednička tačka, koja može povezati ranjive grupe koje traže posao i poslodavce kojima je potrebna obučena radna snaga, su javne agencije za zapošljavanje ili privatne agencije za posredovanje u radu.

Iako je kroz desk istraživanje bilo moguće identifikovati deo virtuelnih platformi za traženje posla (postoje sajtovi na kojima su registrovani i potencijalni zaposleni i poslodavci, provajderi obuke su na veb stranici predstavili svoju ponudu stručne obuke i sl.), identifikovanje oblasti delatnosti i industrije prilično je teško. Udruženja koja predstavljaju ove kompanije mogu biti dobar partner u ovakvim situacijama (u slučaju da su osnovali sindikat/asocijaciju).

Studija (kako desk istraživanje, tako i dubinski intervjui i fokus grupe) identifikovala je ekonomske oblasti ili oblasti sa potencijalom za povlačenje radne snage. Mogućnosti zapošljavanja mogu se identifikovati kako u javnom, tako i u privatnom sektoru. U Švedskoj (za žene migrante) identifikovane su oblasti kao što su telekomunikacije, industrijske mašine i motorna vozila, farmaceutska industrija, kućni proizvodi i aparati, šumarstvo, industrija gvožđa i čelika, itd. U Srbiji, prepoznate su sledeće oblasti i industrije u kojima bi se žene iz ruralnih područja, ukoliko bi

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Serbia

poboljšale digitalne veštine, mogle zaposliti: poljoprivreda, turizam i ugostiteljstvo, IT sektor, javne institucije (obrazovanje, zdravstvo) i kreativne industrije. Za Španiju, kao lokalne mogućnosti sa najboljim izgledima za zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih, predstavljene su oblasti: logistika i transport, zdravstvene usluge i usluge nege, IKT sektor, sektor trgovine, ugostiteljstva i turizma.

Slovenački izveštaj pokazuje da su za osobe sa invaliditetom i dalje najotvorenije zadruge/preduzeća namenjena ovoj grupi (za koje se smatra da pripadaju socijalnoj ekonomiji), a ekonomske oblasti su: proizvodnja, zdravstvena i socijalna pomoć, trgovina, održavanje i popravka automobila. Za lica lišena slobode u Rumuniji oblasti interesovanja su: poljoprivreda, stočarstvo, popravka vozila, građevinarstvo, tehnologija/IKT, turistička industrija i ugostiteljstvo, transport robe i brodogradnja.

Oblasti koje su identifikovane u ovoj studiji od interesa su i za pružaoce stručne obuke, jer obezbeđuju objektivno povezivanje potražnje za radnom snagom sa ponudom radne snage u skladu sa očekivanjima kako potencijalno zaposlenog tako i poslodavca.